

# KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI LAKÁS:

Széchenyi-téren, a hidkaputól kimenet balra a 24. szám alatti ház emeletében.

Megjelen a lap hetenkint 3-szor u. m. kedden, csütörtökön és szombaton délel. Ára évfolyamra 3 ft. o. é. Hirdetési ár: 5 hasábos sorért 1-ör 7 kr., 2-ör 6 kr., 3-ör 5 kr. o. é. s minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj. Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezelik.

A nyilttéri cikkek sora után 20 kr. előleg beküldése mellett a szerkesztőséghez czimzendők.

KIADÓ-HIVATAL:

Középutca, STEIN J. könyvkereskedése.

## Előfizetési díj

## K. KÖZLÖNY

april-juniusi folyamára.

Egészévre . . . 12 forint.  
Félévre . . . 6 „  
Évfolyamra . . . 3 „

Az előfizetési pénz kiadó Stein János középüti könyvkereskedésébe küldendő, hol a megrendelt példány pontos megküldéséről intézkedve van.

### Tegyük, mit tenni lehet.

A népnek a székely székekből mindinkább terjedő kíváncsisága nézve, első alkalommal, hogy ezen tárgy a sajtó útján megpendített, mint székely birtokos és volt tisztviselő, több évi tapasztalataimat nyilvánosságra juttattam; felfejtettem ezen baj főbb okait, elmondottam azon eszközöket, rendszabályokat, miket nézetem szerint annak csökkentésére észszerűnek véltem; de fájdalom, minden eredmény nélkül. Az e tárgyban megjelent későbbi cikkek, mind csak a baj okainak bővebb fejtegetésével és újabb eszközök tervelésével foglalkoztak, a nélkül, hogy oly indítványok tétettek volna, melyeknek fogantatására jelen viszonyok között kilátás lehetne.

Pedig a baj naponta nő, és a Duna-fejedelemségekben közelebből változott birtok-viszonyoknál fogva nagyobb szükség levén munkás kezekre, oly mérvben nő, hogy ha annak közel jövőben gát nem vetjük, a gazdaságot a székely székek megyékben, és a Barcaságon az idő mostoha járása nélkül is, munkás kezek hiánya miatt tönkre fog silányulni.

Mi annál is inkább be fog következni, miután mi, székely birtokosok, részint oldalas, részint kicsi kiterjedésű, és elszórt földjeinkben, gépek segítségével sem pótolhatjuk kellőleg a kézi-munka hiányát.

A birtokrendezésre, tagosításra pedig a jelenben kevés a kilátás, minthogy az illetékes hivatalok részéről, a székelyföldön minden ilyeszerű kísérletek csak akadályra talál. Azon elvet törekedvén érvényre juttatni, miszerint az 1854-beli cs. nyiltparancsnak csak is második szakasza alkalmazható a székelyföldre, holott az 5-dik szakasz 52-ik cikke, mely szerint a volt jobbágyság az 1848 előtti haszonvételek gyakorlatába meg hagyatnak, éppen úgy alkalmaztatván, mint a megyékre, ellenkezőről bizonyít; azt pedig, hogy a cs. nyiltparancsnak csak terhei, de előnye a székelyföldre nem terjednek ki, sem az igazság, sem pedig a közigazgatás tekintetéből, melyet előmozdítani az államnak éppen úgy mint a magános birtokosoknak érdekében áll, fel nem tehetjük.

Mennyire érezhető volt a múlt évben Háromszéken a munkások hiánya eléggé tapasztalható körülmény, hogy Sepsi- és Kézdiszékben a birtokosok közül többen kénytelenítették munkásokért a katonai parancsnokokhoz folyamodni, kik ha katonai-napszamosokká fel nem segítik az elkészített birtokosokat, az amugy is silány termés lábán rothad el.

És hogy a jelen évben a kilátás még aggasztóbb, azért állítható, mert a Duna-fejedelemségekből már jó előre érkeztek a közönségekhez felszólalások, melyek szerint egy napra két forint munkabér ígértetik.

Hogy ily körülmények közt segíteni, még pedig haladék nélkül segíteni kell, az bővebb fejtegetést nem igényel, csak az a kérdés, tekintve jelen szűk esztendő, miként lehetne segíteni?

Nézetem szerint segítve lenne a bajon a nélkül, hogy a nép érdeke szenvedne, ha a toborzások büntetés terhe alatt betiltatnának, és erre nézve a helyesek előjárói felelősökké tétetnének. Ezen rendszabály azért is ajánlható, mert az országos gazdasági egyesület által, a főkörmányszék útján gyorsan és minden nehézség nélkül fogantatásítható.

Jövőre nézve a kíváncsiság csökkentése, mert azt megszüntetni törekedni oly sikertelen munka lenne, mint a savoyárdot

Páristól, vagy a németeket Észak-Amerikától elzárni akarni, hatályos eszköznek tartom, a mint előbbi cikkemben is elmondottam volt. Az utlevelek szabályozását és azoknak kiadása feletti örökösödést.

E végre következő szabályok lennének életbe léptetendők:

a) Utleveleket csak az illető tisztségeknek álljon szabadságokban adni.

b) Csak oly egyéneknek adassanak, kiknek birtokuk vagy családjuk marad hátra, vagy kereskedés és mesterség folytatására kéri az engedélyt.

c) Az engedély csak három hónapokra, és meghosszabbítani egy folytatásban csak fél-évre terjedjen.

d) Minden közönség köteleztessék a távozottakról jegyzőkönyvet vinni.

e) A helyesek előjárói felelősökké tétessenek csak olyanoknak adni bizonyítványt az engedélyre, kik a b) pont szerint alkalmasak.

f) Az illető járás-duló köteleztessék a jegyzőkönyveket minden félévben megvizsgálni, az elmaradottakat számba venni, és erről jelentést a tisztséghez megtenni.

g) A tisztségnek pedig kötelessége legyen az elmaradottaknak, kik mint rendelték áthágói büntetendők, kikisértetéseket az agentia útján eszközölni, és az eljárás eredményéről a kir. főkörmányszékhez minden félév végével jelentést megtenni. \*)

Az utlevelek ily módni megszorítására lehetne azon ellenvetést tenni, hogy a nép az által kenyér-keresetétől, és jövedelmének tetemes forrásától fosztatik meg, de ha figyelemre méltatik azon körülmény, hogy a külső megyékben, hol munkás kezek hiányával vannak, a kenyér keresetre tér elegendő nyílik, és hogy a dunaifejedelemségekbe vándorlók közül jövedelmet csak a marhas-napszamosok, kereskedők, mesteremberek húznak, a kézi munkások pedig többnyire csak üres zsebbel és roncsolt testtel térnek vissza hazájukba, főnnebbi ellenvetés elenyészik.

Egy más igen sikeres eszköz lehetne ezen baj orvoslására, a mint barátom báró Bánffy János is közelebből egy cikkben fölemlítette. A székely cselédeknek, napszamosoknak, a külső megyékre édesgetése, és odajutathatásának könnyítése; e tekintetbe magam is osztom említett barátom azon véleményét, melyszerint a megyei városokra cseléd-tanyák felállítását javasolja, miután tapasztalat bizonyítja, hogy a szerencse-hajrást a nagyobb munka, és cseléd-bér mellett a könnyen, és csaknem minden költség nélküli odajutathatás is tetemesen mozditja elő a kívándorlást.

Nézetem csak a közegekre nézve tér el az indítványtól, báró Bánffy János az ügy kezelését városi hivatalnoknak, én pedig magános ügynők által vélem legezészerűbben eszközölhetőnek.

Hogy egy ilyeszerű intézkedés céljának megfelelhessen, lényeges dolognak tartom, miszerint a cseléd előre legyen biztosítva szolgálatjáról. A cseléd-fogadó előlegezett pénzéről, és arról, hogy jó erkölcsű cselédet kap, mi csak úgy elérhető, ha a cseléd itt helyett fogadtatik meg, és ha a cselédfogadó meggyőződve, és biztosítva van az illető ügynek becsületességéről.

A városi hivatalnokok becsületességét kétségbe vonni nem kívánom, de kétem, hogy hivatalos teendőik mellett ezen ügy kezelését folytatni idejük elegendő maradjon.

Magános ügynőkönél fennebbi nehézség, mely az ügy sikeres folyamára nagy horderevvel bír, nem létezik; és hogy mérsékelt díj mellett is lehet jó hírű egyéneket találni, kik ezen ügy kezelését elvállalnák, azt biztosan hiszem.

A kormány részéről sem gondolom, hogy ezen magános intézkedésnek útjában akadály gördítenék, miután ez nem valami új, szokatlan, mert a birodalom majd minden na-

\*) Az utlevél körüli eljárásra nézve azon észrevételt kell ismételni, hogy a személyes szabadságának hivatalos akadályozás általi korlátozása általánosan nem pártoljuk, s e részben a szigor csak az mentés, ha aztán a kormány gondoskodik, hogy a hivatalos akadályok által benntartottak részére munkát, és megélhetési módot nyújtson mindaddig, míg ez nem történhetik, nincs joga a hatalomnak visszatartani az egyént attól, hogy magának hátrá csak álmodott jobb sorsát keresse.

Szerk.

gyobb városokban léteznek egyének, kik cseléd-szerzéssel foglalkoznak.

E mellett ily ügynők megismerése, sem költségbe, sem nagy fáradságba nem kerül, és legkönyebben úgy volna eszközölhető, ha városunkint birtokosok, és polgárok nagyobb számmal e célra egyesülvén, a társalgóban, mely majd minden városban létezik, e tárgyról értekeződjenek, és miután az előpénz és ügynői díjra nézve megállapodáshoz jutottak, a székelyszékekben lakó ismeretes egyéniségek közül egy-kettőt meggyenként fölkérnének ily ügynőket ajánlani. Ezen az uton a föltételek felett az egyezkedés megtörténvén, ezen intézkedés rövid idő alatt folyamatba indulhatna.

Vegre, hogy a hírlapok útján felhozott intézkedések közt a telepítés, a dohány termelés és pálinkafőzés engedélyezése, úgy az örökség osztályának szabályozása, a kívándorlás akadályozására lényeges befolyást gyakorolnának, az kétségbe nem hozható; csak-hogy ezen eszközök fogantatására, ez idő szerint nem levén kilátásunk, szükségessé tartom addig is, míg ezen az uton tehetnénk, legalább oly rendszabályok létesítésén igyekezni, melyeket vagy magunk, vagy a hazai kormány által életbe léptetni képesek vagyunk, mert különben ránk is alkalmazható lesz azon latin közmondás: „Dum Roma delibet, Saguntum perit.“

Gróf Kálnoki Dénes.

Kolozsvár, apr. 10.

(D) Dicsőséggel aldatni el a szabadság vágyát, külső viharral előzni meg a belső vihar kitörését, ez az axioma, melyet oly önkényes hatalmak követnek, a kik eszméletre ébredett népeket kívánnak porázon tartani, ez az, a mely az autocrat kormányoknak, ephemer sikert biztosít, de az államokat folytonos pénz- és véráldozatokkal meríti ki, s a valódi jóllétet mind távolabb régiókba űzi el.

A külső viharok fölkeltése fedezte Bismarck erőszakoskodásait, a krimi és olasz hadjárat ragadta ki Napoleont a népszerűtlenedés azon örvényéből, mely mint mélység tátongott a trón alatt, míg fölötté a boszúállás sötét szellemének kézi bombái cikáztak. Azóta nagy események vonultak el Európa felett, Dánia elveszté szép tartományait, — sorsát nagy részben meg érdemelve — Lengyelország mélyebben hullott az önkény békái közé, a nemzet virágja Sibiria jéghegyei közt hervad el, s Napoleon kormányát nézte a nagy eseményeket a nélkül, hogy a külpolitikában nyert kudarcokért a belső szabadság gyarapításában adott volna kárpótlást.

S mit látunk ma a Szajna partjain? óriás hatalommal emelkedő ellenzék, a melynek hatása mind nagyobbra terjed azon francia közvéleményben, melynek hullámain utóbbi időkben annyi trón szenvedett hajótörést.

Az ellenzék érvei ellen a kormánypárt nem bírván legyőző érveket állítani fel, tulordítja annak megfontolni kényszerült szavait, s zajjal vagy tiltó nyilatkozatokkal némítja el a szabad véleményt. Mily válságos helyzet az, midőn a kormányt az általa tetszése szerint összealakított képviselőtét kezd el-ítélni?

Kérdésen kívül nincs itt más menekülés, mint vagy benn kiszélesíteni az alkotmányos szabadság határait, vagy kiinn keresni a vihart, melynek meynyörgése elnémita a benső követelések szójátát.

Ezen felfogás alapján, mi mindenesetre fontos eseményeket várhatunk Franciaországból. Nem hiszszük, mikép Napoleon trónját oly szilárdnak érezték, hogy Franciaországban valódi alkotmányt létesítsen, és ezt még kevésbé várhatni, miután Julius Caesarjában oly eszmét állított fel, mely a népek sorsát hivatottak által intézettek nyilvánítja.

Oly ember, ki egy nemzet akaratja akar lenni, nehezen dicfáltat magának a nemzeti törvényeket; de másfelől elég éles látással bír tanulmányozni Julius Caesarral egyszersmind a caesarok korának viharos történelmét, s tudni azt, hogy vas karral üsztergett trónjának oszlopai egy lappangó vezuv fölött állanak, s ha a közvélemény elé újabb vihar

látványait nem idézi fel, a vihar e közvéleményből fog kirotnani.

A párisi utóbbi jelenségek élénkebben gyaníttatják, mint valaha, hogy Napoleon nem sokára újabb európai vállalatához kezd. A mint a lapok birtokból láthatni, a titkos készüldések Olaszország sorsára vonatkoznak. Kalandosságig menő hírek terjednek e részben, mondják, hogy Austria a pápának felajánlotta volna Velenczét, protectorátát ígérve ezen leendő pápai tartomány felett, mondják, hogy Napoleon Angliával annexiók felett egyezkedik, s annexiók kilátásával vonja magához Poroszországot. És, ha e tervek valószínűsnek indulnának, Austria állana szemben egy coalitioval, a mely hatalmas lenne amannál, melynek következménye volt Szabastopol elbukása.

Ily helyzetben kevés kilátás van eszűdes és békés belső kifejlésre.

### Lapszemle.

A „Herm. Ztg.“ csak e napokban sajnálkozott ázsiai szokásainkon, melyeket még mindig nem tudunk levétközni, sőt merész kezekkel érinté az uniót és szuronyokat is. Idei 82-dik számában ismét kézzel fogja a hatalmas hangunkat véltárogatót, nem vévén észre, hogy árva dorombot markol, melynek dongására a légy szárnya sem mozdul meg. Ez által „Erdély állapotáról“ cikkeznek. Mint mondja, kölcsönös bizalmatlanság vett erőt, „democrata durvaság“? kezd lábra kapni, „mióta a nép semmi tekintély által sincs korlátozva.“ A „közhiatalok tekintélye meg lön rendítve“ az által, hogy 1861-ben a cs. kir. hivatalok meg lönnek szüntetve; e tapintatlan eljárás szemléletre rontotta meg a néperkölcseit, mert azt gondolhatá: „azért kelle ezeket elkergetni, mert haszontalan és bűnös gazdálkodást folytattak.“ Ezért kezdé azután a nép az erdőköt és legelőket kénye-kedve szerint használni, a „legaljasabb önzés emelkedett érvényre.“ Megkezdődtek a pártkülzdelmek, s a nemzetiségi gyűlölség politikai célok elérésére szolgált és szolgál ma is emelylnek. A historiai kifojlást útját oda hagyták, s befolyás és hivatalok nem osztottak a birtok, képesség és ipar mértéke szerint. „1862 óta általános a panasz az ügyek lassu menete felett, a nemzetiségi és sógorsági részrehajlás, a megvesztegetés, a hatóságok költséges eljárása, aléltasága“ országszerte megrovás tárgya. „A nép a hivatalokat és hivatalnokokat, s ezek egymást gyalázzák család, bűnös, szász stb. czimkékkel illetik.“ A hivataloknál hiányzik a testületi összefogás, mindnyájan „a helyi patriotismus- és machinalismusnak“ akarnak szolgálni, minthogy ennek köszönik állásukat, az igazságszolgáltatásban is e szempont irányadó. Az alsóbb hivatalok nem igen jó hírben állanak a felsőbbek előtt; ezek hitelt adnak a helyi részrehajlás ellen emelt panaszoknak; bár, mint rebesgetik, sokszor az is határoz: kitől jön a panasz, és ki ellen van intézve az. Egyszóval „az erdélyi közszolgálat a nemzetiségi szétvonás által van megmérgeve.“ A hivatali titok meg nem őrzése, a hivatalnokok közt hiányzó fegyelem, egymás eljárásának bírálása, hibáztatása, mind a kellő tekintélyt csorbitja. A „felsőbb hatóságok pénzbüntetésekkel, elrendelt vizsgálatokkal, jelentések bekérésével akarnának segíteni“, de mindez nem vezet célhoz, s csak lábot ad a nép azon hiedelmének, hogy „a hivatalok között nagy a megromlottság.“ Sőt még „a magasabb hivatalokról is azt merik állítani, hogy tagjainak többsége szerint ez vagy amaz pártra hajlik, nemzetiségi szempontokból.“ Így azután a köz- és magánélet körében egyik polgár a másikat, együtt a hivatalokat, ezek megint egymást törvénysértéssel vádolják, csalással, részrehajlással gyanúsítják, mintha már „minden lovagi érzélem kihalt volna s nem lennének törvények a becsületsértés és rágalmazás fenytésére.“ Mi a legtöbb „hasznos szenvedésséggel nyilatkoznak az országgyűlésről, a birodalmi tanácsról, a főhatóságokról, igazságszolgáltatásról, a vasúttigről: egyik nemzetiség a másik ellen, egyik ország rész a másiktól, egyik város a más városról.“ Utálatos elégtelenség mutatkozik mindenfelé. És ha a hivataloskodókat nézzük, hiányoznak a képességgel és gyakorlatlaltal bíró egyéniségek. Milyen egyének lettek tanácsosok, bírák. „Ez a sok kis állomás, kis hivatalnokok, kis fizetések az ország pusztulása.“ És a keresethiány mégis arra üsztönni az embereket, hogy állam- vagy községi hivatalokat keressenek; mindenki középszerűtársakból akar fizetést kapni, mindenki jogosultnak és képesnek hiszi magát arra,

csak nemzetiség és sógorság legyen, egyébre nem is gondolnak. — Talán eleget is idéztünk a „Herm. Ztg.“ sőtét képeiből, mindenesetre eleget arra, hogy ki lehessen olvasni azt, hogyan akarna e zürbe rendet hozni. Az elég kirívóan színezett panacea ez: A nép elerköletelenedése és ebből származó hibák, a hivatalok és hivatalnokok tekintélyének csökkenése, a kölcsönös bizalmatlanság, az elegendő képességgel bíró hivatalnokok hiánya, a nemzetiségi torzalkodás, keresethiány, elszegényedés, a hivatalnokok közt a kellő fegyelm hiánya, a Bach-emerei nem érdemelt leléptetése óta merültek fel, mi természetesebb, minthogy helyére kellene tenni ama zárkövet, melynek elmozdítása ily sok rosznak lön szülő anyja. És ha még egy piezínke szurony is ülhetne e zárköre — örül, ugy az elégtelenséget a teljes megelégedés váltaná fel és minden renden lenne. Más czélja nem lehetett a „Herm. Ztg.“ tulajdonosának, ha csak nem leli kedvét abban, hogy saját lábait alatt vagdalja el a fát?!

A „Concordia“ és „Telegraful Rom.“ érdekes részleteket hoznak a karloviczi szerb-román kongressus kimeneteléről. A románok, g. k. egyházuknak az eddig közös szerb hierarchiától történt elválásáért, s egy külön román érsekség felállításáért, még egy külön püspökséget is felállítani óhajtván, az egyházi alaphoz magoknak részt kérnek kiszakítani. A románok követeléseit Babesi képviselő formulázta. Az értekezlet három napig tartott. A románok 500,000 frtot követeltek, mire a szerbek 100,000 frtot ígérték; erre a románok 400,000 frtra szállíták követelésüket, de a szerbek kerekén kimondták, hogy 200,000 frtnál többet nem adnak. A bántási tiz kolostorból a románok négyet kérnek, de a szerbek csak egyet, a bodrogit, akarkák átengedni. A románok a temesvári és versetzi püspökségek vagyonából is részt követelnek; a szerbek mit sem akarnak tudni róla. A czél: a békés kiegyezkedés a szerint nem sikerülván, az alkudozások megszakadtak; a román képviselők oda hagyták Karloviczt; Siagina érsek, Moosonyi András s az aradi g. k. püspök Bécsbe utaztak. Mint a „T. R.“ állítja, a románok a legnagyobb mérsékletet tanúsították, de a szerbek oly ingerültek voltak — a „C.“ szerint, — hogy várni sem lehetett, miképp a románok iránt igazságosak és méltányosak legyenek. Ez ellenében a szerbek azt mondják: hogy a fenforgó egyházi alap a vagyonosabb szerb magánosok kegyes adományaiból gyűlt egybe, és szerb nemzeti vagyont képez, a mihez a románoknak tulajdonképp semmi közük. A vitás ügy már most a románok által legfelsőbb helyre terjesztették, s onnan fog döntő határozat kerekni; a „Gazeta Tr.“ éppen törvényeségi utra kívánja vitetni ez ügyet, mely, meglehet, hogy ez utakon kettő fog vágathatni, de, tekintve szerfelett kényes voltát, valjon meg is fog-e oldathatni?

### A nemzeti színház ügyében.

Igazfalsva, április 2-án 1866.

II. Nem czélok a szinpad körül erkölcsi prédikációt írni, de szeretném, ha valaki megfektén nekem, mennyiben felel meg nemzeti színházunk erkölcsi s szép izlés-művelési hivatásának azon esetében, mikor Dunánán, Orpheus, Tiz leány és egy férj sem adatának? méltó e a hatás, melyet a publicumra az tesz, midőn Páris urfi imádjatjáról a dobos liberálban azt mondja, hogy nem lehet róla tudni jereze e vagy gunár? s midőn Dunánán fülbe trombitálják, hogy Páris Velence, méltó e arra, hogy derék népszimlveink Csikos, Czigán, Szökött katona nemzetes, ép, erkölcsi alapeszméjükkal félrevetessenek vagy nélkülöztesse, s az operettek ledér cáncánai mellett feledjék szép népdalainkat?!

A szegény falusi ember, ha a fővárosba vetődik, s e cserét látja, melynek élvezéséig a falun még el nem civilisálódott, szeretne sirni felette. Ugy befelé, mint Párolos urfi. Dráma tehát, kitűnő jó dráma a jövőben mindenkifelett. Mellé, ha lehet, jócska opera. Operette, ha már ki nem kerülhet, annyi csak, hogy azt a közönség megismerve, az az elérhetlen ingerével ne bírjon.

Hogy egy jó drámai társaság alakuljon s jól működhesek, erre okvetetlen szükséges, hogy a színház többé nyereszkezőknek bérbe ne adassék, hanem kezeltesse azt az orsz. választmány az alapítók szelleméhez, s az intézet méltóságához illőleg saját ellenörködése alatt. Vétessen szoros bírálat alá egy irodalmi bíráló bizottmány által minden darabot, mielőtt azt a szinpadra bocsátaná. Legyen pártolással hazai drámai irodalmunk iránt, adassa gyakran, különösen kitűnőbb terményeit, ki ne zárja azonban a külföldi irodalomnak jól feditett újabb szüleményeit sem. Örökdtesse a felett, hogy ha tanulni meg nem szünnek még szép jövőjü ifju színészeink is, mint például Szathmári s mások Ruszter helyett ne mondják ki mint irva van az egész Rucsesztert, Havre tengeri kikötőt Havrének, a wallisi herceget welszi herceg helyett — mint magyarul írni kellene — Wallis hercegnek, a mylordot, melyet milordnak vagy néha májlordnak kellene mondani, melardnak ne mondják, s e tördelésekkel sokszor a legérdekesebb helyen ne cseppentsék haza szent Jambórt, mint szent Zsémz helyett mondják, Kolozsvára a szegény hallgatót. Ezt pedig igen könnyen el lehetett volna eddig is kerülni, egy francia s egy angol mesternek pár frt havidíjt fizetvén azért, hogy az minden idegen darabnak pár próbáján megjelenve, figyeljen az idegen szavak kimondására, a hibázókat igazítsa meg, tanítsák meg a helyes kimondásra s azt irassa be az illetőkkel szerepükbe magyar helyesírással, mint régebben azt „Vasárnapi Ujság“-unkban láttuk. Nem hagyhatjuk szó nélkül azt is, hogy Thália papnő, s főként papjai szerepeik jobb tudására szorításának, mert csakugyan a jó játék első feltétele a szereptudás, nem hogy a rendezők ügyeljenek, miszerint ki rejtőzni akar az előtte nem kedves vendég előtt, ne éppen azon ajtón fusson ki, melyen várja, melyen az egy perc mulva rá belép, vele okvetlen találkozniia kellett. Az erdőben ne felejtsek ott a palota márvány oszlopait, ne akkor buzzák le a szinpad-világító lámpákat, mikor már a szobába valaki égő gyertyával belépett, s a habzó tengert ne emeljék fel habzása közben annyira, hogy alatta a szinpad hátulján ácsorgók sáros csizmáit láthassa a közönség stb. stb., miknek ez évbeni gyakori megtörténtéről kezeskedünk.

Szóval, óhajtom, hogy ezen intézetünk anyagi újjaalakulását, szellemi újjaállítását is rögtön kövesse, hogy ha nem lehet az rendkívül kitűnő, legyen az ezután, más hason hazai intézetekhez mérve, pontosan, minden kis részletben figyelemmel, gondnal, hozzáadással s mi fő, szeretettel kezelve.

Mind ezt az országos bizottmánytól követeli e falusi góbé!?! fog felkiáltani tán egyik vagy másik finom városi olvasóm!?

Igen is attól, édes uracsám, annyi eszünk azonban szegény székelyeknek itt a falun is csakugyan van, hogy ez ügyek közvetlen intézését a sufiták, cortinák le- s felvonását nem várjuk azoktól, kiket fontosabb hazafiai gondok s termékeny tudományos munkásság terén őszintén tisztelni tanultunk.

Megvárjuk azonban tőlük azt, s reméljük nem is csatalkozunk, hogy az új alapot ők tegyék le, szellemet ők öntsének az egészbe, és aztán szerezenek oly ügyvivőt magoknak, ki a részleteket teljes szakavatottsággal lelkiismeretesen vezesse, a játék-rendet ellenörizze, a próbákot játssza a szakértő, szigorú kritika szerepét. Megvárjuk az országos bizottmány hazafiságától azt is, hogy időt vegyen magának s különösen a drámai személyzet fogadásában a kezelőt teljesen ellenörizze, meg azt, hogy ne engedjen semmi olyat történni, vagy semmit egy történni, a nemzeti szinpadon jövőben a mi, s a mint az e szinpad hivatása s méltóságával, az alapítók eredeti czélzatával ellenkeznek.

A dolog részletei iránt tervet adni, bár erre a tavaszi szántás miatt még rá érnék, városi avatótábt egyénekre bízom, czélok csak a dolog szóba hozatala volt, különösen tolmácsolni akartam vidéki jó embereimnek hitem szerint méltányos kívánatait, miután fájdalommal értettük, hogy ez intézetünk sorsa felett egy évre már ismét elvetetett, nézetem szerint nem helyesen, a koczka, s még csak pár elvetésre akarok megjegyzést tenni. Szép szép, fogják mondani sokan, a kérdés ily elvont felállítása, de hiába, a publicum már nemcsak drámát, de operát, sőt éppen operettét óhajt, s az ezt neki nem nyújtó igazgató, legyen az bárki, megbukik. Bánk-Bán adásakor a színház türes, Dunánán pedig tizszer egymásután megtölti azt.

Ez igaz. Szomorú jelensége az izlése romlani indultának, mit kerekén ki merek mondani, 15 éven keresztül éppen a színházi vállalkozóknak minden magasabb cél nélkül, csak is a jövedelem utáni kapkodása szülte az opera s operette közönséget, s így a jövedelmet is nevelvén a magyarul nem értő katonai s Becirker kar is. Éppen ez fő argumentumunk azonban arra, hogy ha teljesen tévútra jutni nem akarunk, a kezelést az orsz. választmányának okvetlen át kell, s át kell melőbb venni. Vállalkozó? legyen az bárki, újra csak a jövedelmet fogja tekinteni, s így, mentségire binni akarom ugyan, hogy öntudatlanul, de végképp megromítja a közönség műizlését, aesthetikai öntudatát, s odaviszi azt, hogy rövid időn, a kutya komédiát elibe teendi a legművészibb, komoly színi előadásnak.

Ezt elkerülni csak úgy lehet, ha az orsz. választmány átértve, miszerint e nemzeti intézetnek nem a megromlani indult izlés utáni futás, de sőt éppen a helyes, az aesthetikai műizlés képzése, a közönségnek e tekintetbeni nevelése magas hivatása, az intézetet ily szeltemben vezetetti. Én nem kétem, sőt merem állítani a kolozsvári hazafias s lelkes közönségről, hogy, az azon drámai előadásokat, pártolás nélkül nem hagyandja, melyek méltányos igényeket kielégíteni képesek lesznek, azért, hogy nem szeretne mostanság a drámát, mikor a szomorú játékból az előadás gyakran vigat, s némely vigból keserve szomorut travestált. Én hiszem, hogy a közönség, mihelyt jeles darabok fognak, s azok kielégítőleg adadni, nem fog vágni a mostani talán változatos, de minden alakjában gyenge, s az intézet méltóságának sehoggy meg nem felelő játékrend után. De még ha üresebb lenne is a helyes műizlés megtérteig a színház, csak ne költünk, ha nem telik, a jövedelminél mindig többet emésztő operára, s a segélylyel, melyet az igazgatók eddig is kaptak, a legjobb drámai s népszimű társasá-

got tarthatja fenn a választmány. A vidék pedig csak akkor ismérhető ismét el az intézetet magának, ha azon kívánatai iránt megnyugtatót nyer, melyek e cikk hosszú levében, mint egyes lencse szemek feltalálhatók, s csak akkor foghat adományaita tehetsége arányában, örömmel járulni a nemzeti szent czél előmozdítására.

A régi Tamás.

### Nyílt levél a „Növendékek lapja“ szerkesztőjéhez.

Tisztelt barátom! Azon eszmével, melyet a „Növendékek lapja“ kifejez, a mily nemes és magasztos, éppen oly kényes és könnyen ártalmassá válható feladatot tűztél magad elé. Egy oly ifju nemzedéknek igérs és készítés szellemi tápot, melynek még a különböző szülői nevelés anyateje a szájában, iskolai képzettsége jobbára még öntudatlan s így önállótlan is s azért rája nézve a legszínbenállóbb kérdés előtted mindig az: valjon az általad nyújtandó szellemi tápnak ezen meg ezen adagát ifju nemzedéked megemészteni képes lesz-e?

Egyébiránt a tér, melyen nemes eszmédet érvényesíteni kívánod, érett gondolkodásodhoz s ifju buzgó lelkesedésedhez annál méltóbb, minél közérzhetőbb, hogy az nálunk még ily mérvben elfoglalva, sőt komoly öntudatossággal mivelve sem volt. Azért szívből üdvözlöttem programmodat, őszintén örültem nemes céljaid fölött, melyeket jeles férfiak közreműködésével megközelíteni és elérni töreked, s ez öröömöm ujongása, lelkesedése vált lapod mutatóvány-számának vételekor. S mint-hogy azon kitűnő, jobbára országul ismert nevű férfiak sorába, kiket a „Növendékek lapja“ szellemi értékének biztosítékul elsorolsz, igénytelen nevet is beírtad, ezáltal oly szép czélu lapod iránti érdeklődésedet kötelezettségé és jogosultsággá emelted. De ha ezen elkötelező figyelemben nem részesítenél is, lapod legközvetlenebb életbevágósága folytán úgy, mint irányodban való baráti egyenes indulatból indíttatva érzettem, s feljogosítottam magamat arra, hogy mindjárt most, a maga idejében tolmácsoljam előtted és t. munkatársaid előtt azon hatást, melyet körülmben és rám lapod mutatóvány-száma gyakorolt.

Ha átolvassuk Indali előszóképpeni irányczikét a szünidőző ifjusághoz; Szász szép érdemnyűt kis versét; Demeter megkezdett, oly vonzó szeltemben füződő elbeszélését a mindig érdekes székely multból; Mentovich igazán eltalált módszerű „természettani kísérletét a tengeren stb., nem annyira logikai reflexio, mint a háládatosan táplálkozott szív sugalma folytán jövőnk azon méltó elismerésére, melyet e becses lapok 35. száma ez érdeken kifejeze.

Miért nem oszthatjuk ezen elismerést „teremtés“ czimű cikkekre nézve is?.. ezen, lehangolt kebelem- s lelkebben fátadó kérdészel az, mi tüzetesebb s nyilvános felszólalásomat és éppen e lapok basábjain szükségli.

Szomorító lön a visszahatás, az érület, melyet bennem ezen cikk szült és fájdalmas azon gondolatnál, hogy ez érdekes feliratu cikk növendékek olvasmányául van számvá. A lélek szüntiszta fogalmak körében éledeleg, az ifju szív áldásban megrakodott méhe gyanánt döngöcsél a szellemi nemes éledelek virányain, melyekre az előbbi cikkekesekek vezették; de itt az ifju lélek el kezd bámolni, az értelem megáll, a szív nem tájékozhatja egy igazi, egy érthető czél iránt magát, a növendék egész valója zavarba jó, s miután hasábok nem érthető, de valami nagy dolgokat sejtető eszméin vonszolatott keresztül, miután a superlatívus szavak halmaza, „mérhetlen világ-egyetemek“, „naprendszer“, „világcsoporth“, „az egyetlen törvény: a vonzás törvénye“, „a köd-alaku testek szervetlen világa“, „a föld örökké meg volt a meglevő elemei“, „ez elemek sűrűsödése, surlódása, égése, gázalakbani lebegése“, „a felleg alakban uszkáló világ-oczeán“, „zubatag“, „villám-vihar“, „folytatos alakulás“ és teremtés s többféle tudós terminusok spekték meg gyenge agyát, a nélkül, hogy a teremtőről, Istentől még csak egy árva szócskát is olvashatott volna: eltéved gondolkodási irányja a 14 éves növendéknek, s az eddig nem hallott, legálabb ily alakokban nem ismert gondolatok tömkelege folytán az ifju lelkileg visszahull azon ős forradalmi chaoszba, melyet a Genesis említ, de a melyet Sáni tanár ur oszlatni kíván, a tudomány szavainak nimbuszaival még határozatlanabban befátyoloz az ifju értelem előtt. Hát e közben — ki képes fejtegetni? — mi történhetik az ifju szívvel, mely annyira érzette eddig egy Teremtőnek lételet?

S. ur tanítmánya „a teremtésről“ megállhat a természet- és földtanászok katedrája előtt tudós elmefuttatások tárgyán; categoricus állításai, mint egy modern bölcészeti irány corollariumai fölött lehet vitatkozni akademiákon, szaktudós körökben; a S. ur által emlegetett alakulás és ős fejlődés egy nemét s még azon periódusokat is, melyeket Mózes „napjai“ alatt érteni akarnak, mi is megengedjük, sőt az efféle tudós dolgokhoz egyáltalában, ha czélszerűnek látók mi is hozzá szólhatnánk; de mivelhogy azok földadatunkhoz nem tartoznak, csak azt fejezem ki, hogy „a teremtés“ cikk

bárhon inkább megjárta volna, csak a „Növendékek lapja“-ban nem.

Miért nem? Engedd barátom, hogy indokoljam bővebben ezt. A növendék a cikknek irányával nincs tisztában; S. ur tanait a „régiek“-ével pontonként ellentétbe helyezi, s így kutatásai is más számitással járnak, mint a régiekéi. Ha mi az ifju figyelmét a csillagok ezreire tereltük, csillagászati megjegyzéseinkben ott volt, vagy implicite mindig kisugárzott a tudás, a hit az Isten bölcsességéről és mindenhatóságáról. S. ur növendékeivel nem ezért „tekint szép tiszta este fel az égre“, hanem azért, hogy növendékeik az eddigi hit helyett tudásban részesítse az „igen természetes okok“, „vonzás törvénye“, valamely „teremtő erő“ s több efféle; tudós tanári állásában nem tartván attól, hogy az elmondott okok- s tényeknek még további végokról tehetne vagy egy naiv kérdést valamelyike azon növendékeknek, kik még föltétlenül „jurant ad fidem magistri.“

A növendék nem tudja, nem is tudhatja, hogy az előadó tanait minő tudományi s bölcészeti alapokra fekteti; az őt eddig irányzott tekintélyi argumentum a tanár személyén kívül merőben hiányzik; maga a fensőbb tekintély biblia csak egyszerű van, s akkor is zárjel között említve.

A növendék nem érti a cikk nagy szavait és terminusait, s így előtte sem a tételek nem tiszták, sem a logika nem lehet elég világos és kielégítő; annyi czél azonban el van érve, hogy az ifju lélek, a minden experimentatiótól távol eső, pusztá gondolkodás terére ragadtatik; de annyi tudományi és magas bölcseleti tájékozottsága még nincs, nem is lehet, hogy ezen téren megpihentessen, megállhasson; így a növendék elveszti eddigi megfelelő ismereteinek alapját és czélját, el ténykedéseinek morális vég okát, elveszti a „Teremtő“ viszonylagos fogalmát s vele szíve örök kegyeletének tárgyát, elveszti, legalább megingva érzi hitét, melyet annyából szopott, s aztán — — — aztán úgy jár, mint az egyszerű ételekkel egészségesen táplálkozott ember, kit hirtelen delicat csemegékhez tiltottak; egy előre azt sem tudja kanállal, avagy villával fogjon-e hozzájuk, végre „csupa respect“-ből is eszik belőlük úgy a hogy, és annyit a mennyit képes; de meg nem szokott gyomra zavart és komoly betegséget kap, melyet jobbára csak a sir gyógyít meg. (Vége következik.)

### Hazai intézetek

Sz. 62 1865.

szinh. vál.

**Második közlemény az orsz. szinházi pénzalap felsegélésére felajánlott, illetőleg befizetett adományokról:**

Az erdélyi országos nemzeti szinház-alap felsegélésére az utolsó közlemény óta — a mai napig — irtak alá.

I. a) idős Thoroczky Sándor ur egy darab 50 frtos erdélyi földtehermentesítő államkötelevényét 1865 január 1 től kezdve kamatozó szelvényekkel.

b) Egy urnő, ki nevit megnevezni nem akarja, kész pénzben 50 o. é. forintot és ezen adományok a szinházi alap pénztárába be is fizetettek.

II. 10 évi részvényt irtak alá dr. Fischer Lajos ur egy darab részvényt, és Szentes Márton ur egy darab részvényt.

Mely hazafias adományokért, illetőleg ajánlatokért köszönetet mond az országos szinházi választmány.

Ezen ajánlatokat az I. közleményben közhírré tett adományokkal egybeadva, eddig gyűlt be:

a) urbéri kárpótlási kötelevényben 600 forint p. p.

b) Készpénzben 50 frt o. é.

c) 10 évi részvényt irtott alá 6 darab.

Kolozsvárt, 1865. martius 27-én.

Az orsz. szinh. választmány nevében.

Groisz Nándor,

szinh. vál. jegyző.

**Az erdélyi gazdasági-egylet által folyó év május 11-én Kolozsmonostoron rendezendő jubikálítás programja:**

1. A legkötelesebb mezősegi egy nyájbeli 6 fehé anyajuh nyer 2 db. aranyat.

2. A másodrangnak ítelt ugyanazon faj 1 darab aranyat.

3. A legkötelesebb havasi egy nyájbeli 6 darab fehé anyajuh nyer 2 db. aranyat.

4. Az ezt követő hasonnemű csoport 1 darab aranyat.

5. A legjobb merinó kos 2 db. aranyat.

6. Az ezt követő hasonnemű kos 1 db. ar.

7. A legjobb 6 darab merinó anyajuh 2 db. aranyat.

8. Az ezt követő 6 db. 1 db. aranyat.

9. A legkötelesebb egy nyájbeli bárányos 6 fekete anyajuh 2 db. aranyat.

A kiállítási versenyben résztvevők tisztelettel kértnek, hogy eziránti szándékukat, a kiállítás előtti napon alólírtat, piaczor b. Radák-báz vagy a kiállítás napján, a hely színén bejelentsek.

Az igazgató választmány megbízásából.

Kolozsvárt, április 5-én 1865.

Nagy János.

g. egyleti titkár.

## Különfélék.

— Az erdélyi gazdasági egyesület által a honi inségek számára ápril 12-én, a nemzeti színházban, két szakaszban rendezendő zenészi és szavallati akadémiai programja.

I-ő szakasz: 1) Nyitány a „Büvös vadász”-ból, C. M. Webertől, előadja a zenekör. 2) Magán dal „Ördög Róbert”-ből, éneklí Szász Domokosné úrnasszony. 3) Regrets J. Denefv-től, és Reminiscence Gounod Faust-jából phisharmonicán, zongorán és hegedűn, előadják b. Bánffí Albertné ő nagysága, Hatfaludi Jenni kisasszony, Mátfí Károly ur. 4) Dalfűzér Curschman Ferencz-től, Karének Stóger Béla ur vezérlete alatt. 5) Capriccio — H. moll. — Mendelssohn Bartholdy-től, zongorán, zenekar kísérettel előadja Mosel Gizella kisasszony.

II-dik szakasz: 1) Nyitány „Egmont”-ból Beethoven-től. Három zongorán előadják, gr. Teleki Domokosné, Klein Frigyesné, gróf Eszterházi Jánosné, báró Kemény Ödönné ő nagyságok, Mosel Gizella és Szabó Mária kisasszonyok. 2) Népdalok, zenekar kísérettel, éneklí Boér Sándorné úrnasszony. 3) Egyveleg „Tihany Ostrom”-ából, Thern Károlytól. Előadja a zenekör. 4) Szavallat ifj. gr. Bethlen János által. 5) Nagy karének „Szép Ilonka”-ból Mosonyi Mihálytól, Stóger Béla ur vezénylete alatt.

Béménti-díj: Közép páholy 5 frt. Alsó 4 frt. Felső 3 frt. Zártszék 1 frt. Földszint 50 kr. Karzat 20 kr. o. é. Pályókra és zártszékre előjegyezhetni ápril 10-től ápril 12-dike déli 12 órájáig, a színházi irodában délelőtti 9 óráig b. Bánffí Kálmánál; az előadás napján délelőtti és után jegyek válthatók a színházi pénztárnál. Kolozsvárt, április 8-án, 1865.

— A husvét másodnap bál báziasszonyánál a rendezőség gróf Teleki Domokosné nyerte meg. E név mindinkább kedvesebbé válik hazánkban, mert mindenütt a legelső sorban találjuk, a hol csak jótékonyaságról van szó.

— Mint tudjuk, Szamos-Ujvár városa az inségesek javára 50 frtot küldött, melyeket még az éppen most folyó egyes adakozások fognak szaporítani.

— (Necrolog.) Csiszér Róza, maga; négy éves kis árvája Balázs Blanka; Balázs Sámuel az édes atya; valamint a testvérek: Balázs Anna, Albrecht Mártonné; Róza, Varju Imréné; Jozéfa, Ágh Ferenczné, és Lajos; ugyszint minden rokon nevében, mely bánattal tudatja szeretett férje Kászónfeltízi Balázs Albertnek f. hó 6-án estéli 7 órakor történt elhunytát. Béke poraira!

— A város hatósága egy hirdetményt tesz közzé, melyhez képest Tompa János mérnök ur mind a bel, mind a külvárosi telkeket fel fogja hitelesen mérni. A költséget a tulajdonosok hordozzák annyiban, a mennyiben a belvárosban egy, a külvárosban fél krt fizetnek négysszög öle után. Ezen a telekknöyvh behozatalára nézve oly szűkséges előintézkedést csak méltányolni lehet.

— Az erdélyi vasut bizottmány egyik közlelbi gyűlésében tárgyalásait bevégezte. A kormány képviselője Kalchberg báró igyekezett a bizottmány által szerkesztett törvényjavaslat elejétét kieszkülölni. A törvényjavaslat azon alternatívát állítja föl, hogy a kormány vagy közvetlen maga építtesse ki valamely vállalkozó által az arad-károly-fehérvári vasutat s erre egészben véve 13½ millió forintot fordíthat, vagy adjon e vaspálya káépítésére valakinek engedélyt, s ez esetben az engedély tulajdonosának 1,050,000 frt évenkénti tiszta jövedelmet biztosítson. Kalchberg b. kijelenté, hogy a kormány semmi körülmények közt nem fog saját költségére a vasut építéséhez kezdeni. A bizottmány mindamellett változatlan megtartotta a törvényjavaslat előbbi formulázását. Az engedély-tulajdonosnak adandó kedvezményeket illetőleg, a jövedelmi adóra nézve megadatik a kívánt egyezmény, ellenben a coupon-illeték elengedése nem adatik meg. A bizottmány a husvét szűnidő után még egyszer össze fog gyűlni, hogy a háznak teendő jelentéstétet szövegét megállapítsa.

— Birli László pesti órásmester a marosvásárhelyi piaci kutat új és diszesb alakban szándékozik újraépíteni, mely zenével lesz ellátva és nyolcz órával, a mely egyszerre mutatandja, hogy ugyan azon időben hány óra van Pesten, Bécsben, Párisban, Londonban, Bukarestben, Konstantinápolyban, Mexikóban és M.-Vásárhelyt. Az óraművész leánya Katalin a napokban érkezik meg és hangversenyeket fog zongorán adni ama kút építési költségeire. A diszes kutat közrészvét alapján szándékoznak azon érdekes székelly városban létesíteni.

— Pestről írják a „Presse”-nek: Almássy Pállal egyidejűleg Nagy Jenő honvédezerdes is elöl fogva. A haditörvényszék által fölmentetvén, f. hó 5-én szabadon bocsátott.

— Kempelen Győző, a magyar irodalom egyik buzgó munkása, Csongrád megye egykori tiszteletbeli főjegyzője, ugyanott a gazd. egyesület titkára, közelebbi időkben a „Magyar Sajtó”, legutóbb a „Hon” belmunkatársa, élete 36-dik évében elhunyt.

— Kaiserfeldnek azon vidékről, hol Magyarország lenemesebb bora terem, egy szállitmány tokajit küldtek e napokban, pohárközcintásul azon

beszédéért, melyet a magyar ügyben martius 31-én a birodalmi tanácsban tartott.

— Florenceben egy iparlovagot fogtak el, ki gróf Bethlen Gábor álnév alatt csalta a világot. Valódi neve K. Zsigmond, erdélyi születésű, s az osztrák hadseregből szűkült meg. Mily ügyesen vitte szerepét, nem csak az mutatja, hogy Párisban a legelőkelő körök megnyitkát előtte, hanem az is, hogy szép számú adósságot tudott csinálni. Párisban magától gróf Brassin ezredesétől 165,000 frtot esalt ki, Nápolyban 6000 frt, Florenceben 8000 frt, s Svájcban 7000 frtyi váltók és számlák hirdetik kópéságát. A florencei törvényszék négy évi börtönnre ítélte. (B. H.)

— Varsóból írják apr. 4-ről. Az itteni lakosság azt hiszi, és méltán, hogy az itteni rendőrség által külföldön fölfedezett forradalmi terv nem a lengyel néptől eredt, sőt nem is annak egyetértésével, hanem csupán az itt elfogott emigránsoktól. E szerencsétlen terv, melynek fejeit itt elfogták, már eddig is 200 polgár szabadságába került és számtalan nyomdakutatást és az ostromállapot szigorubb kezelését vonta maga után. De fontosabb dolog ezeknél Czerkaski herceg belügyi igazgató elboacsátatása. Berg gróf már régebb idő óta ellenszűgült Czerkaski céljainak.

— Észak-Amerika, a szabadság dicsőített földje, a folyamathban levő polgárháboru alatt sok oly jelenetnek volt színhelye, melyek sötét árnyéket vetnek a hadakozó mindkét félre. Legújabbn Sherman és Vade Hampton közt oly levélváltás történt, mely a maga nemében páratlan, s minden inkább mint lélekemelő. Sherman így ír Hamptonnak:

„Hivatalosan tudatott velem, hogy eleségszállító csapatunk ha elfogatnak, leöltenek s hullájukra ily czédula ragasztatik: „Halál az eleségszállítókra!” Értsemre esett, hogy Chesterfieldnél egy badnagy és 7 ember, Feasterwillend pedig 20 ember lett ily módon meggyilkolva. Parancsot adtam tehát, a kezem közt levő foglyokból ugyanennyit (28) hasonló módon kivégezni.” Sherman az eleségszállításra mint hadijogra hivatkozik, s kijelenti, hogy kénytelen ezt tenni, mivel nincs hatóság, mely a kívánt requisitiót eszközölje. Minden egyes emberért, kit az ellenség nem csatában öl, hanem úgy gyilkol meg, ő szintén egy confederalat fog kivégeztetni. Vade Hampton azt feleli, hogy semmit sem tud arról, miszerint fogságba került északi katonák leöltek, s így folytatja: „Azon tolvajoknak, kiket ön eleségszállítóknak cimez, rendszeréhez tartozik, hogy az általok kifosztott polgárok házait fölgynítják. Hogy ez embertelen systemának elejét vegyem, utasítást adtam embereimnek, hogy mindazokat, kiket ily gyújtogatáson érnek, lelőjék.”

Hampton ezután egész halmaz vádat szór Sherman csapatjaira, kik mint gyújtogatók kalandozzák be az országot, s kijelenti, hogy az esetre, ha Sherman fenyegetését valóstítja, ő kétannyi foglyon, tehát 56-on fogja viszonlörásképt ezt megbozulni.

## Politikai hírek.

Austria. Bécs, apr. 5. A „Wanderer” írja: „Egy nagyon kalandos hír, mely néha szakonként felmerült már, de most a turini körökben a napi beszéd tárgyat képezi; azon intézkedésekről beszél, miket a bécsi kormány a pápának Rómából való elutazása esetére tett volna. A szerint egy második egyházi állam alapításáról volna szó, Austria felajánlaná Velence városát, a velencei szárazföld egy megfelelő területével együtt a pápának tulajdonul, s magát annak védnökéül jelentené ki. Hozzá teszik, hogy e tárgy fölött az egyezkedések teljes folyamathban vannak, hogy a pápa elvileg beleegyezését adta e tervezethez, s hogy Antonelli bibornok is meg van nyerve számára. Ez alkudozások befejezése után, mondják, a pápa elhagyná Rómát, s csak akkor térne oda vissza, ha a sept. egyezmény több akadályt nem támasztana, a Cavour-féle politika által felzavart Olaszország ismét normalis helyzetébe térne vissza. Mi azt hittük, hogy e hírből, mint régebben, ugy most sincs semmi igaz szó; s csak azért említettük azt fel, hogy azon figyelemről tanusodjunk, melylyel az egész katolikus világ szeme függ Rómán, s a pápai udvar aggodalmas helyzetén, melynek sorba ajánlották már a baleari szigeteket, Máltát és Velencét. Új volna csak az, hogy most már egy darab szárazföldet is tesznek hozzá a velencei határból, s Spanyolországot, bízhetőleg Narvaez legújabb nyilatkozata folytán, kihagyják a számtárból.”

Bécs, april 6. Az alsóház mai ülése átesett a pénzügyministerium költségvetésén egészen az: egyenes adó fejezetig. Ezután a vámtarifát tárgyaló kormányi előterjesztvény megvizsgálására tizenöt tagu bizottság tagjai választattak meg. A frankfurti szövetséggyűlésről következő tudósítás érkezett: a bajor-szász indítvány 6 szavazat ellenében elfogadtatt. Austria és Poroszország követői oly nyilatkozatokat tettek, melyekből arra lehet következtetni, hogy a közös kiegyezkedésre működnek. Poroszország a maga részéről kinyilatkozta, hogy a mai szavazatnak nem lesz eredménye. Beszélk, hogy Augustenburg hgnek Vilmos királyhoz intézett tiltakozó iratát ő fsge felbontatlanul adta át Bismarknak, elintézés végett. Bismark azzal

fenyegeti, hogy mint zászlójához hűtlent fogja a herceget üldöztetni.

Velence, apr. 2. A „Bohemia”-nak írják: „Nem rég jelentettem, hogy Udineben az encyclica-jubiläum alkalmával tñtetések fordultak elő. Azóta alig mulik nap, melyen a gyűlölttség valamely jelét ne nyilvánítanak a papság irányában. Így legutóbb a székesegyházban a szószerk lépcsőin, hol éppen az egyik meghívott jezsuita predikált, egy bombát találtak már égő kanóchezal, és csak ennek ideje korán történt és egy rendőr által eszközölt valóban merész kioltása által sikerült a felrobbanást megelőzni, és így a szerencsétlenségnek elejét venni. Tegnap reggel egy más hasonló bomba durrant szét az érseki palota főbejárata alatt, melynek következtében abban egyetlen egy ablak sem maradt épen, és egész Udine föl lett riasztva álmából a dörgéshez hasonló robaj által. — Állítólag, néhány egyént már elfogtak, kikre ezen gyermekes tett kivételének gyanuja hármlik. Általánosan beszélik, hogy a politikai hatóság az érseknek hathatós előterjesztéseket tett, miszerint a jezsuitákat az említett egyházi ünnepekre ne hívja meg Udinebe. Különbön tény az, hogy beszédek nagyon látogatottak, habár a hallgatóság nagyobb része csak azért jelenik meg, hogy lássák, valjon magában a templomban nem lesznek-e botrányok.”

Franciaország. Páris, april. 5. Az esti „Moniteur” szerint, ama közlemény, hogy a pápa Rómát odahagyni szándékozik, nem egészen pontos; reméli, hogy ő szentsége nem fog elhamarkodva lemondani a szeptemberi conventio előnyeiről, mert ez csak a pápaság ellenségeinek szolgálna öröme. A császár — ki állítólag 20-án utazik el Algírba — tegnap értekezletet tartott Lavalette és a megérkezett Thouvenellel; már is híre jár, hogy át fogja venni a külügyi tárczát. Baroche kinevezetése a törvényhozótest elnökségére még nem bizonyos. Egességi helyzete ingadozó s más-ként sem tanácsos oly embert tenni e helyre, a ki 1848-ban mondá: megölöztük a népet az igazságtételben. Cobden Richard halála itt nagy hatást idéz elő. A „Moniteur” holnap külön cikket szentelend az elhunyt angol államférfi emlékére. Cobden halálát minden párisi lap mélyen sajnálja. A „Presse” gyászkerettel jelent meg.

Páris, april 6. A hadügyministerium újabb parancsokat adott ki Civita Vecchiába szállítandó nagy mennyiségű löszerkészletek iránt. Lavalette következő miniseri névsort terjesztett a császár elé: Thouvenel külügy, Rigault de Genowilly teugerszeti, Nisard közoktatás és kultusügy, Fleury hadügy. Ezenfelül a megyefőnököket mind Párisba rendelte személyes jelentéstételre, s a szóbeli utasítások átvételére. Mind inkább terjed a hír, hogy Ollivier, az ellenzéki párt kitűnő szónoka fog a törvényhozótest elnökévé nevezettni.

Olaszország. Milano, apr. 1. A „Perseveranza” azt írja a birodalmi tanács tárgyalásairól: „A képviselőik s a ministerium békét akarnak Olaszországgal tartani; hanem azt nem akarják megérteni, hogy a béke Olaszországgal vagy Velence átengedése, vagy semmi.”

Hír szerint Pepoli marquis, a szeptemberi conventio egyik aláírója, következő levelet intézett egy bolognai demokratához: „Napoleon császárt értesítém a felöl, hogy a szeptemberi egyezményt ellenző férfiak azon oknál fogva is küzdenek a szerződés ellen, mivel egy titkos cikkely létezését hiszik, melynek erejénél fogva újabb területi részek lennének Olaszországból Franciaországnak átengedendők.” A császár erre ezt felelte: „En szeretem Olaszországot, s tudom, hogy szűkség van az osztatlan Piemontra, és Olaszországra. I. Napoleon elválasztá tőle, de oly szándékkal, hogy vissza fogja Olaszországhoz csatolni. Pirulnom kellene, ha azt kívánnám mástól, a mit magam utálattal utasítanak vissza, ha az az én országomra vonatkoznék.”

Az olasz lapok sokat írnak egy bizonyos Mica fölleplezéseiről, ki II. Ferenc nápolyi királynál hivatalnok volt, s a bourboni udvarnál kegyvesztésbe esvén, boszubból elhatározta magában, hogy a Nápolyból elfutáskor reá bizott titkos levéltárt, s egyéb kezére kerített titkos okmányokat ki fogja adni az olasz kormányának. A szállangó hírek szerint a Bourbon családának II. Ferdinánd és II. Ferenc idejéből való titkos levéltára forog szóban, néhány II. Ferenc által Rómában aláírt s részben egészen sajátkezűleg megírt okmánnyal egyetemben. Mondják, hogy vannak ezen írományok közt olyak is, melyek gyanus szint vetnek több idegen kormányra. Egy II. Ferenc által Rómában aláírt okmányban Cipriani, Gioni la Gola, Pilone, Caruso és Nanco nápolyi tábornokoktól volna kinevezve.

Rómából írják a „Nat. Ztg.”-nak: „Legvalószínűbb, miszerint a kérdés megoldása az lesz, hogy Róma olasz szabadsárossá fog nyilvánítani, oly formán, hogy Róma polgárai részesüljenek Olaszország minden tényleges polgár jogában, s a mig a pápa ott tartózkodik, Olaszország királya Florenceben székel. Lehet, hogy ezt még megelőzendő a pápa számkivetetése, mit itt gyakran emlegetnek, de nem Máltát, hanem Majorcát mondják ez esetre kiszemelt menhelyül. — A spanyol kormány mégis megszüntette nápolyi követségét, s visszahívá a II. Ferenc udvaránál meghatalmazott Achipole lovagot. Ezen tény mély benyomást okozott a Vaticánban, mivel azt gyanítják belőle, hogy Spanyolország el fogja ismerni Olaszországot.”

Turin, apr. 1. Victor Emanuel april 8-kán visszatér Florencebe. Királyi rendelet folytán az állam számvevőszék, május 20-kán már az új fővárosban kezdi meg működését. Mazzini a közelgő általános követválasztásoktól arra nézve, a mit ő Olaszország tüdvének tevez, keveset vagy semmit sem vár. — A francia-olasz katonai egyezmény értelmében a francia zászló a Lire hidjáról levétetett, s ezóta a francia és olasz katonaság vegyesen jár rajta keresztül. Az olaszok első csatája a brigantik ellen, a római területen, S. Giovanni mellett történt, a második Salvaterra mellett, a hol hat brigantit lelöltek. Ezen határszéli kerületben 600 briganti garázdálkodik; ezeket egy spanyol vezeti, s a legénység Lafaucheux fegyverrel bír. A bourboni hadügyi bizottmány Isoletta ellen tervezett megtámadást, azonban a legújabb francia olasz katonai egyezmény folytán e terv megsemmisült.

Amerika. New-York, mart. 25. Sherman tbk. a confederalat heves ellenállása után elfoglalta Goldsborvot, s most Baleigh felé nyomul. Washingtonba tett jelentései szerint az eredmény mindenben kielégítő. Éppen most érkezett tudósítások szerint az egyesült államiak Canby és Granger tábornokok alatt Mobilet a déliek egész őrsegével Taylor tbk alatt elfoglalták. Sheridan tbk Virginiában 3.000.000-nál többre menő károkat tett, szerencsésen elérkezett a Pamunkey folyóhoz, s Grant tbkkal egyesült. A déliektől elvett 19 zászlót, szétrombolta a Jamez folyam-csatornát és majd minden vasutat, Richmondtól északi és nyugati irányban. A vasúti és más folyamokon s patakokon álló hidakat mind lerontá. Davis javasolta, hogy Lee és Grant az észak és dél közötti viszályt békés eszközökkel igyekezzenek kiegyenlíteni. Ennek folytán Lee levelet írt Granthoz e tárgyban, az pedig azt felelte vissza, hogy csak az Egyesült államok elnöke bír ezen ügyhöz megkívántató teljes hatalommal. Mind aáltalánok azon hírek, melyek azt terjesztik, mintha a délieknek engedmények adatnak volna. Az észak nem adhat s nem is fog semmi engedményt adni. Közelebb nagy csatát várnak Sherman és Johnston között. Sherman összevonja seregeit Johnston megtámadásához. Grant is megmozdult, de célját még nem tudhatni.

Ujabb. Bécs, april 4. A „Börs. Halle” hírei szerint, a hadügyministeriumban még a héten tanácskozni fognak azon utak és módok felett: hogyan lehetne a hadseregnél olyan gazdálkodási intézkedéseket tenni, melyek szerint lehetővé válhatik a hadügyi költségvetésben történt levonások meggazdálkodása, a nélkül, hogy a hadsereg harcra kész állapota esorbát szenvedjen. Több tábornok s szakférfi hivatott meg vidékről is a tanácskozássra. Benedek tábornagy is meghívott Veronából, s már meg is érkezett Bécsbe.

— Turin, april 3. Az „Unita Italiana” példájára, az „Unita Cattolica” is hoz diplomatiai leleplezéseket, melyek szerint Franciaország azon ajánlatot tette volna Angliának, hogy Corsicából, Sardiniaiból és Siciliából független államot alakítsanak egy angol kir. herceg számára.

— Berlin, april 7. A „Zeidler Corr.” ezt mondja: Nem létezik Velence biztosítására vonatkozó szerződés Austria és Poroszország között. Soha se hozott Velence szóba e két hatalom közti alkudozások alkalmával. A szövetséggyűlés tegnapi határozata csak elméleti indítvány s czéltalanul fog saját gyengeségébe elhalni. Austria felvilágosítást kért Roon minisernek a holsteini kikötőkre vonatkozólag tett nyilatkozatára, és különösen a kieli kikötőt illetőleg.

— A „Times”-nak Berlinből apr. 1-ről írják: A császár május 1-én Varsóba szándékozik menni: valószínűleg a porosz király is elmenend oda, s ugy hallani, hogy tisztába fognak hozni ez alkalommal, bizonyos, köztük már régebb idő óta czélba vett területátengedést. — Itt már régebben volt róla szó, hogy az orosz császár rá akarja bérni nemcsak a porosz királyt, hanem Austria császárat is a jövő tavasszal Varsóba utazásra. A meghívás a tavaszi hadgyakorlatokra történék; de tulajdonképen a lengyel kérdésnek, kiváltképen a külfölddel szembeni rendezése érdekében törekednek az orosz kormány ezen összejevetelt eszközölni.

A „Times” bécsi levelezője mart. 28-ról kelt tudósítást így fejezi be: Ferenc József császár sértve érzi magát a porosz kormány figyelmetlensége által, s föltehető, hogy ő Felsége békétírése csakhamar véget fog érni. Ha Austria volna olyan vállalkozó, s oly kevésbé törődő államférfia, mint Bismarck, fogadni lehetne rá, hogy Austria Velencéről lemondana, véd- és dacszövetséget kötne Olaszországgal, s nem sokára megna-gyobbodnék Poroszország rovására. Az osztrákok idegenkedése Poroszországtól már rége, s gyakran hallható megjegyzések után tilve föltehetni, hogy sokkal népszerűbb lenne egy Poroszország ellen, mint Olaszország ellen viselendő háboru.

T. és felelős szerkesztő DOZSA DÁNIEL.

